

Warszawa, 22.10.2023 r.

Recenzja

pracy doktorskiej mgr Anny Krzyżak *Przetwarzanie słuchowe a fluencja semantyczna i kompetencja składniowa muzyków oraz niemuzyków w świetle eksperymentalnych badań neurolingwistycznych*, Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2023 r.

1. Przedłożona do recenzji dysertacja doktorska mgr Anny Krzyżak liczy 230 stron i składa się z *Wprowadzenia* oraz sześciu rozdziałów poprzedzonych *Abstraktem* w języku polskim i angielskim oraz uzupełnionych o *Aneks*, *Spis rycin i tabel* oraz *Bibliografię i netografię*. Ponieważ Autorka nie uzasadnia takiego uporządkowania poszczególnych elementów pracy i zapowiada inny układ we *Wprowadzeniu* (por. s. 15), można zasugerować powszechniej przyjętą kolejność: *Wprowadzenie*, kolejne rozdziały, *Bibliografia i netografia*, *Spis rycin i tabel* oraz *Aneks*, przy czym *Dyskusję* (s. 147) i *Wnioski* (s. 164) można byłoby uznać (podobnie jak *Wprowadzenie*) za osobne pozycje w strukturze pracy w stosunku do czterech podstawowych rozdziałów, których układ odpowiada kolejno zagadnieniom teoretycznym (dwa pierwsze rozdziały), metodologicznym (rozdział 3) i badawczym (rozdział 4). Warto rozważyć wyodrębnienie z rozdziału 2 składni i semantyki jako kategorii badawczych (r. 3), a w r. 2 zgodnie z jego tytułem pozostawić omówienie tych zagadnień z uwzględnieniem perspektywy neuro- i psycholingwistycznej.

2. W tytule rozprawy należałoby ukazać główny problem badawczy, np. *Wpływ wykształcenia muzycznego na przetwarzanie słuchowe mowy i kompetencję językową muzyków oraz niemuzyków* (por. s. 91). Tytuł zaproponowany przez Autorkę odnosi się jedynie do zakresu i charakteru badań oraz wskazuje grupy badanych osób.

3. *Wprowadzenie* zawiera krótkie omówienie zagadnień stanowiących podstawę dla przeprowadzonych przez Autorkę badań eksperymentalnych (związki języka i muzyki, zdolność językowa, przetwarzanie słuchowe) oraz prezentację zawartości poszczególnych rozdziałów. We *Wprowadzeniu* pojawia się stwierdzenie, które należy uznać za co najmniej dyskusyjne: „Muzyka i język to zjawiska zarówno akustyczne, jak i fonologiczne” (s. 12).

Mowa i muzyka niewątpliwie posiadają wymiar akustyczny, jednak binarny charakter opozycji w systemie językowym pozwala mówić o fonologii jedynie w odniesieniu do języka (por. E. Biłas-Pleszak, *Język a muzyka. Lingwistyczne aspekty związków intersemiotycznych*,

- Katowice 2005, s. 31). Mniej kontrowersyjna wydaje się opinia, że „organizacja muzyki na poziomie segmentalnym **przypomina** organizację fonologiczną języka naturalnego” (s. 17).
4. W pierwszym rozdziale opracowania (*Muzyka i język. Mechanizmy przetwarzania i ich biologiczne determinanty*) Autorka szczegółowo omawia zarówno związki języka i muzyki, jak też specyfikę każdego z tych zjawisk w kontekście funkcjonowania mózgu, jego plastyczności, procesów przetwarzania, percepcji słuchowej, lateralizacji i pamięci oraz uwagi słuchowej. Omówienie zawiera liczne odniesienia do literatury przedmiotu i stanowi spójną podstawę teoretyczną dla projektowanych badań.
5. Drugi rozdział pracy poświęcono kompetencji składniowej i fluencji semantycznej ukazanych nie tylko – jak sugeruje tytuł rozdziału (*Kompetencja składniowa i fluencja semantyczna w perspektywie neuro- i psycholingwistycznej*) – w kontekście lingwistycznym, ale także – co ma swoje uzasadnienie w charakterze działań badawczych – muzykologicznym. Poza wspomnianą już wcześniej możliwością wyodrębnienia z tego rozdziału kompetencji składniowej i fluencji słownej jako kategorii badawczych, co mogłoby stanowić czytelne przejście od ustaleń teoretycznych do opracowania metodologii badań własnych, ten fragment opracowania nie budzi zastrzeżeń.
6. Opracowanie metodologii badań własnych (r. 3) nie było – jak można sądzić – zadaniem łatwym, zwłaszcza że Autorka dążyła „do umiejscowienia przedmiotu badań wewnątrz **pełnego**, nowego, **uniwersalnego** systemu bez stałych granic pomiędzy naukami, dając wyraz idei **transdyscyplinarności**” (podkreślenia recenzenta). Zastosowane w badaniach metody, techniki i narzędzia badawcze w dużym stopniu pozwoliły spełnić przyjęte założenia metodologiczne. Za niewystarczające należałoby jedynie uznać uzasadnienie „w oparciu o analizę literatury” (s. 93) uwzględnienia płci jako zmiennej niezależnej w projektowanych badaniach oraz doboru grup badanych. Kwestia płci jest jedynie wzmiankowana w kontekście zjawiska lateralizacji (s. 40, 45-46) i wymaga uzupełnienia (por. np. K. Handke, *Język a determinanty płci*. W: J. Anusiewicz, K. Handke (red.), *Płeć w języku i kulturze*, Wrocław 1994, s. 15-29; A. Moir, D. Jessel, *Płeć mózgu. O prawdziwej różnicy między mężczyzną a kobietą*, Warszawa 1993; D. Kimura, *Płeć i poznanie*, Warszawa 2006). Wskazanie „losowego” sposobu doboru grup badanych nie wydaje się wystarczające tak w odniesieniu do grupy muzyków, jak i niemuzyków.
7. W rozdziale czwartym przedstawiono analizę wyników badań. Autorka wielokrotnie używa tutaj sformułowania „krzywa uczenia Łurii” (np. s. 118-129) zamiast poprawnego „krzywa uczenia się Łurii”. Wyniki badań zaprezentowano czytelnie i starannie zanalizowano.

8. Zanalizowane wyniki badań własnych Autorka zestawiała z dostępnymi w literaturze przedmiotu wynikami badań w zakresie wyższych funkcji słuchowych i kompetencji językowej, podsumowując to zestawienie wskazaniem ograniczeń wynikających z przyjętej procedury badawczej oraz wnioskami aplikacyjnymi (r. 5). W rozdziale szóstym znalazły się wnioski opracowane na podstawie uzyskanych wyników badań w odniesieniu do pytań i hipotez badawczych.

9. Mimo dostrzeżonych niedostatków i usterek zawartość merytoryczną pracy, transdyscyplinarny charakter zaprojektowanych badań i uzyskane rezultaty należy uznać za istotne dla nauki i praktyki. Na podkreślenie zasługuje umiejętność formułowania problemów, założeń i hipotez badawczych oraz właściwy dobór i wykorzystanie dostępnych publikacji z omawianego w pracy zakresu, a także staranność opracowania wyników badań oraz zgodność uogólnień i wniosków końcowych z ustaleniami teoretycznymi i założeniami metodologicznymi. Pod względem poprawności formalno-językowej, stylistycznej i interpunkcyjnej opracowanie wymaga niewielkiej korekty.

Podsumowanie

Przedłożona do recenzji dysertacja doktorska jest wartościowym i potrzebnym opracowaniem. Zjawiska warunkujące i wspomagające komunikację językową zasługują na szczególną uwagę współczesnych badaczy. W szczególności dotyczy to neurobiologicznych i poznawczo-psychologicznych uwarunkowań kompetencji komunikacyjnej umożliwiających i usprawniających prawidłowy przebieg procesu językowego porozumiewania się.

Zarówno podjęta przez Autorkę problematyka, jak i sposób jej opracowania pozwalają, mimo zastrzeżeń wskazanych w recenzji, pozytywnie ocenić jej humanistyczne i lingwistyczne przygotowanie do prowadzenia badań z zakresu językoznawstwa.

Konkluzja

Rozprawa mgr Anny Krzyżak, spełniając warunki określone w art. 13.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, w szczególności w zakresie stanowienia oryginalnego rozwiązania problemu naukowego oraz unaoczniania ogólnej językoznawczej wiedzy teoretycznej Kandydatki i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, umożliwia dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Sławomir Śniatkowski, prof. APS

Zakład Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej
Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie